

Dějiny umění

Předmět, pojmy, instituce

Carl Friedrich von Rumohr
(1785-1843),
1802
Umění a „umělecké dílo“

Předmět dějin umění

Umělecké dílo

V jakém smyslu – krása, styl, okolnosti a jejich prostředkování...?
Jaký výsledek dějepisu umění? – Muzejní expozice „nej“, příběhy formálních dějin umění a geniálních umělců, **„příběhy uměleckých děl“**....

+ historické studium umělců, uměleckých praktik, uměleckých hnutí, institucí, recepce apod.

E. H. Gombrich – „ekologie uměleckého díla“ – vzájemný vztah uměleckého díla a jeho okolí v kontextu subjektivních i objektivních okolností

Vztah mezi „uměním“ a uměleckým dílem

- **Význam** - dle Kurta Badta základní charakteristika uměleckého díla; význam ve smyslu ceny pro společenství a jednotlivce
- Umění odkrývá svět a „zjevuje pravdu“ –
- Pravda umění se obrací na bezprostřednost jeho duchovní existence (transcendence...)
- Umělecké dílo proto nepopisujeme, ale musíme mu „porozumět“
(historická antropologie – „zhuštěný popis“)

Vztah mezi „uměním“ a uměleckým dílem

- **Kánon** – ustálený výběr uměleckých děl

Diskuse (2006 Mezinárodní kongres dějin umění, sekce *Dějiny umění mimo kánon*)

Problém 1: různý výklad (normativní proporční vzor; autoritativní sbírka předpisů a textů; skupina uměl. děl)

Problém 2: různá náplň (konkrétní dílo; obecná charakteristika - např. gotická katedrála, Berniniho socha; spojení s jinými pojmy - vkus, historický význam, vysoká kvalita, etické kvality)

Proměnlivost kánonu; kulturně-lokální určení

Hodnotová rovnocennost („Rubens není lepší než Rembrandt“)

= Reakce: 1. Zrušit kánon; 2. Revidovat kánon; **3. Přezkoumávat** historicky se proměňující kánon a sledovat jeho funkce a dobovou podmíněnost

Department of Art & Archaeology· Princeton University

- *The Department of Art and Archaeology has long been a leading center for the study of art, architecture, and archaeology. Besides covering all periods of European art and architecture, current faculty members teach in areas as diverse as Chinese bronzes, pre-Columbian objects, Islamic art, Japanese prints, African art, American art, the history of photography, and theory and criticism.*

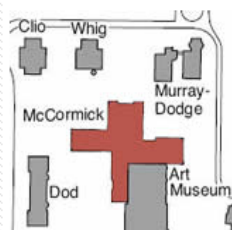
THE DEPARTMENT OF ART & ARCHAEOLOGY

[Home](#)
[Contact](#)
[Courses](#)
[Grad](#)
[Undergrad](#)
[Faculty](#)
[Lectures & Events](#)
[About](#)

Associated Resources

[Almagest](#)
[Art Museum](#)
[Graphic Arts Collection](#)
[Index of Christian Art](#)
[Lewis Center for the Arts](#)
[Marquand Library](#)
[Research Photos](#)
[The Tang Center](#)
[Visual Arts](#)
[Visual Resources](#)

Find Us!

[Campus Map](#)
[Google Maps](#)

WELCOME

The Department of Art and Archaeology has long been a leading center for the study of art, architecture, and archaeology. Besides covering all periods of European art and architecture, current faculty members teach in areas as diverse as Chinese bronzes, pre-Columbian objects, Islamic art, Japanese prints, African art, American art, the history of photography, and theory and criticism. The curriculum of an undergraduate major can include courses and independent work in any such area as well as in studio art taught by faculty in the Program in Visual Arts.

Barr Ferree Fund Instructions and Application

Barr Ferree Fund Budget

image credits

Mailing Address:

Department of
 Art and Archaeology
 105 McCormick Hall
 Princeton, NJ 08544
 609-258-3782

Chair:

Thomas Leisten

Undergraduate Representative:

Rachael DeLue

Graduate Representative:

Andrew Watsky

Umění – Ars – jaké ars?

Dějiny umění – 1. škola vidění 2. škola vědění

Umění

Antika, středověk – *ars (artes liberales)* = myšlenková činnost

- *techné, artifitium, artes mechanicae* = rukodělné umění

ZLOM: Renesance – *disegno* 1. kresba 2. myšlenkový základ, záměr, nápad

- ars = umění: architektura, sochařství, malířství

17., 18. století – krásná umění

19. století - + užité umění

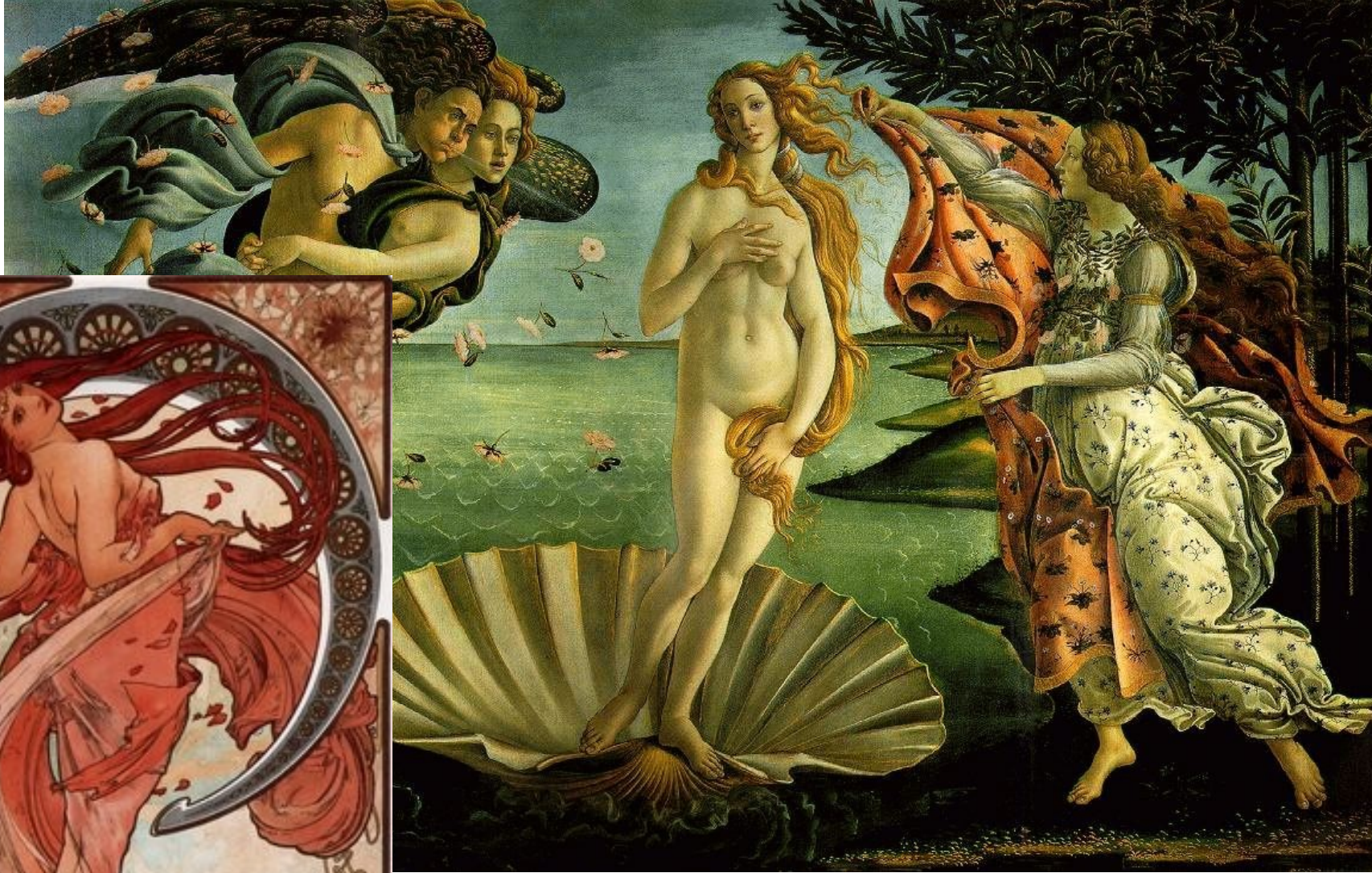
20. století - + happening, instalace, fotografie

Umělecké dílo

Umění → Umělec → Umělecké dílo (a jeho význam)

- E. H. Gombrich: „*Umění neexistuje, existují pouze umělci*“ (J. von Schlosser)
- J. Kroupa: „umění“ neexistuje, existují jen umělecká díla
- J. Kroupa: „*Umělecké dílo má pro současného historika umění nově vítanou jednotu – význam...význam není vázán ani na existenci jedné metody, ani na existenci předem daného stanoviska. Podobně jako umělecké dílo je otevřené našim otázkám, i my jako interpreti tomuto dílu klademe otázky. Jen tak v něm budeme stále znovu odhalovat něco jiného a zajímavého. Umělecký historik se dnes stává obdobně tvůrčí a experimentující osobností jako samotný umělec.*“
- Bernard Berenson – „***Každý zájem o minulost je úzce spojen s problémy současnosti.***“
- E. H. Gombrich: „*Přiblížíme-li se k uměleckým problémům s prázdnou myslí, dostaneme opět jen prázdnou odpověď.*“

→ Dějiny umění se píší stále znovu

Dějiny umění a „věda o obrazech“

- Rostoucí „problémové pole“ ve 20. století: Umění a širší vizuální kultura nejen ve vztahu k **formálním**, ale i k **obsahově-symbolickým** otázkám
- Podmíněno: Mění se svět a větší podíl vizuálních médií a efektů a větší promýšlení vztahu dějin umění k pojmu **obrazu** a významu **zobrazování**.
- Hans Belting (*Bild und Kult, Bild-Anthropologie*) – tradiční dějiny umění nezohledňují kultovní a antropologický kontext starších uměl. děl, stejně jako vizuální proměnu současnosti.

Dějiny umění a „věda o obrazech“

Vizuální studia

- W. J. T. Mitchell – literární historik a historik vizuální kultury (University of Chicago) – tradiční dějiny umění nejsou schopné studovat vizuální kulturu, neboť až příliš trvají na dělení „vysokého umění“ a „masové/komerční kultury“ (viz J. Válka, *art moyen*)
- 1980s – 1990s: návrat k obrazům – *pictorial turn* – zabývat se „každodenním viděním“ a jeho sociálním prostředím
- 2 aspekty obrazu: *picture* (hmotný objekt); *image* (obraz, který recipujeme)
- ➡ zkoumat, jak obrazy produkují smysl a čím se tento smysl vyznačuje
- Vliv filmových a literárně-kulturních studií – recepce obrazu – zcela jiné otázky zkoumání, než tradiční dějiny umění: *pohled* – *intersubjektivita* – *sociálně-kulturní procesy* (Mieke Bal)

Ladislav KESNER

VIZUÁLNÍ TEORIE

2. rozšířené vydání

Současné
anglo-americké
myšlení
o výtvarných
dílech

H&H

James Elkins
Alex Potts
Richard Brilliant
Leo Steinberg
Whitney Davis
Michael Podro
David Summers
Michael Baxandall
David Freedberg
Craig Owens
William Dunning
Keith Moxey
Norman Bryson

james elkins
**proč lidé
pláčou
před obrazy**

Německá reakce na anglosaská *visual studies*

- Bildwissenschaft – neizolovat od Kunstwissenschaft

Horst Bredekamp (Berlín, Humboldtova universita – *Institut für Kunst- und Bildgeschichte*)

Neoddělovat od tradičních dějin umění a uměleckohistorických postupů – dějiny umění jsou otevřená disciplína, která umí pracovat se všemi možnými druhy „obrazů“ – (např. castra doloris, efemérní architektura, letáky apod.)

Hans Belting – antropologická věda o obrazech – dvě epochy obrazu – *dějiny obrazu před dobou umění*: kultovní a estetické prožívání obrazu

Marta Filipová,
Matthew Rampley (eds.)

Možnosti vizuálních studií

Obrazy – texty – interpretace

MATTHEW RAMPLEY – POJEM VIZUÁLNÍ STUDIA /
RICHARD WILLIAMS – ARCHITEKTURA VE VIZUÁLNÍ
KULTUŘE / JAN MICHL – VIDĚT DESIGN JAKO REDESIGN.
ÚVAHA O JEDNÉ PŘEHLÍŽENÉ STRÁNCE CHÁPÁNÍ A VY-
UČOVÁNÍ DESIGNU / PETRA TRNKOVÁ – FOTOGRAFIE PO
DĚJINÁCH UMĚLECKÉ FOTOGRAFIE / FRANTIŠEK KŮST
– ESTETICKÁ ROLE NOVÝCH MÉDIÍ / TOMÁŠ POSPISZYL
– VZPOURA MOZKŮ. KOMIKS A IDEOLOGIE DVACÁTÉ-
HO STOLETÍ / LADISLAV KESNER – OBRAZY A MODELY
VE VĚDĚ A MEDICÍNĚ / J. B. HARLEY – MAPY, VĚDĚNÍ
A MOC / MARTA FILIPOVÁ – VIZUÁLNÍ STUDIA V ČESKÉM
PROSTŘEDÍ / HUBERT LOCHER – UMĚNÍ S VELKÝM U
A VIZUÁLNÍ KULTURA / JAMES ELKINS – SBOHEM,
VIZUÁLNÍ KULTURO

Centrum pro dějiny obrazu a vizuální kultury

<http://www.phil.muni.cz/dejum/CDO/index.html>

Centrum pro dějiny obrazu a vizuální kultury - Windows Internet Explorer

http://www.phil.muni.cz/dejum/CDO/index.html

Soubor Úpravy Zobrazit Oblíbené položky Nástroje Nápověda

Google centrum pro dějiny obrazu Hledat Více >>

oJakubec

Domů Informační kanály (1) Tisk Stránka Nástroje

Centrum pro dějiny obrazu a vizuální kultury

Centrum pro dějiny obrazu a vizuální kultury jako nová součást uměleckohistorického pracoviště bylo založeno při [Semináři dějin umění Filozofické fakulty Masarykovy univerzity](#) v říjnu roku 2010. Toto nové pracoviště vzniklo v souvislosti s realizací projektu „Inovace studijního programu dějin umění o zaměření na vizuální kulturu“ (CZ.1.07/2.2.00/15.0216), jenž je plánován na období 2010-2013 a bude posléze realizován i v dalších následujících letech.

Projekt, který je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky v rámci operačního programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost, reaguje na zvýšenou poptávku současné praxe (ať již z oblasti odborných institucí či obecně z oblasti veřejné správy) po absolventech dějin umění, kteří by kromě tradičního vzdělání v dějinách evropského umění a znalosti národního památkového fondu získali důležité kompetence v oblasti vizuální kultury a antropologie obrazu.

Projekt

Název projektu: „Inovace studijního programu dějin umění o zaměření na vizuální kulturu“
Číslo projektu: CZ.1.07/2.2.00/15.0216

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky v rámci operačního programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost.

Základní informace o projektu

Centrum se představuje
Projekt
Charakteristika projektu
Lidé a kontakty
Klíčové aktivity
Ke stažení

Seminář dějin umění

Dějiny umění a příbuzné humanitní disciplíny

Dějiny umění

Teorie umění

Filosofie umění

Estetika

Dějiny umění → Historie

Historická antropologie

Sociologie

Ostatní vědy: hudební věda

divadelní věda

filmová věda

etnografie

klasická archeologie

Francis Bacon, *Three Studies for Self-Portrait*, 1970

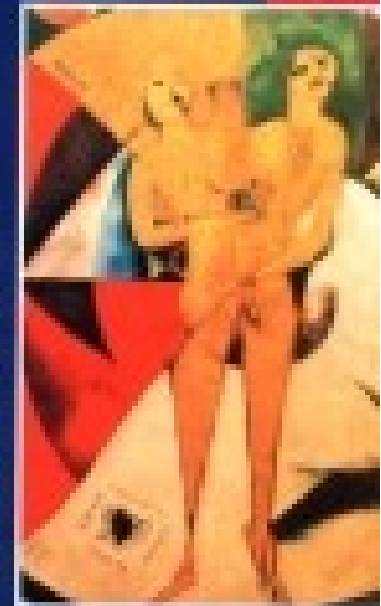
DĚJINY
OŠKLIVOSTI
UMBERTO
ECO

GORDON
GRAHAM

FILOSOFIE

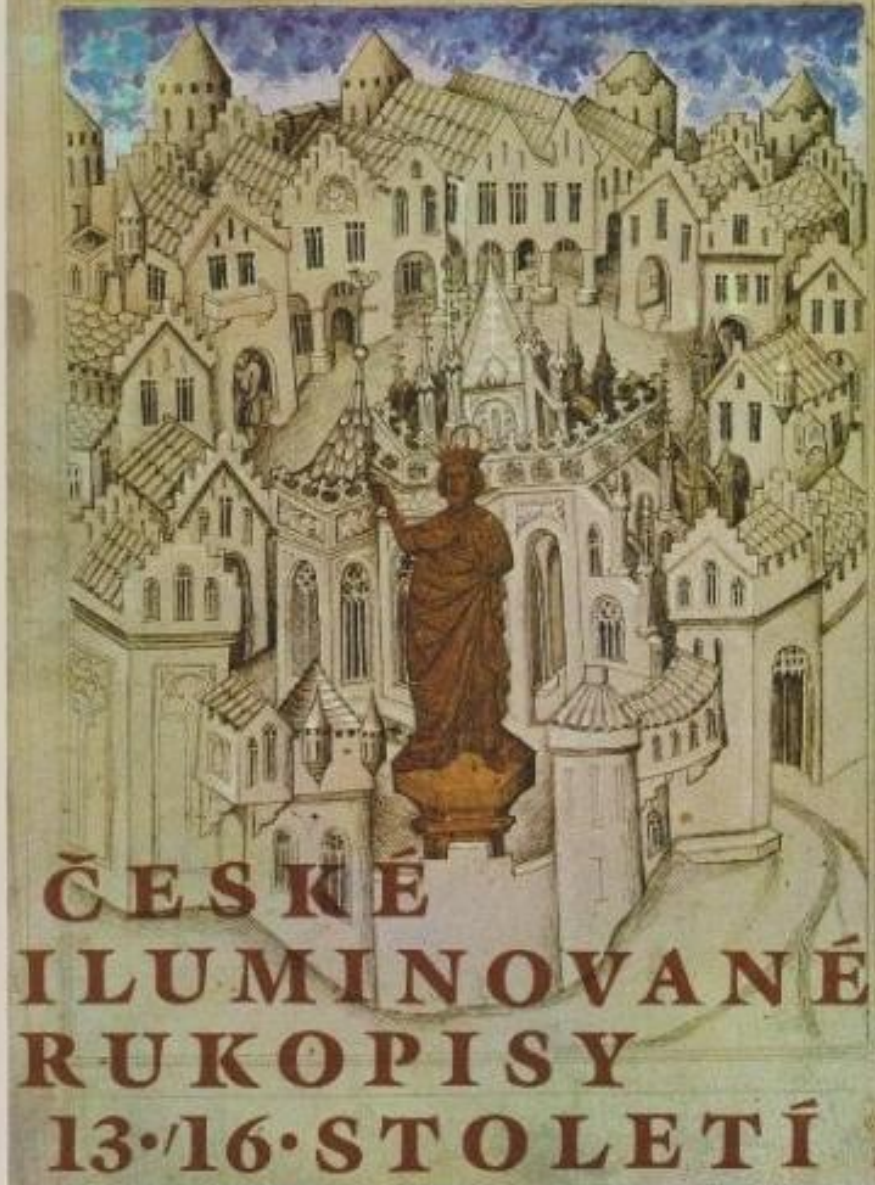
UMĚNÍ

Kráska?

Josef Krása
(1933 -1985)

ČESKÉ
ILUMINOVANÉ
RUKOPISY
13·16·STOLETÍ

Josef Krása

ODEON

Dějiny umění – estetika – teorie – filozofie umění

- Odděleno ve 2. polovině 19. století – zahrnuje různé možnosti zabývání se uměleckými díly – mohou se zabývat stejnými díly, ale mají jiné postupy, cíle i výstupy
- **Dějiny umění:** historická a kritická disciplína, objasňuje význam uměl. díla v kontextu dějin umění a lidské existence (předmět: dílo a jeho forma i obsah, umělec, úloha, působení díla v minulosti)
- **Estetika:** věda o specifičnosti estetického hodnocení a estetického postoje ke skutečnosti: věda o tom, co je smyslové; charakter umění – vkusový soud; nauka o „krásnu“ a jeho funkci ve společnosti
- **Umělecká teorie:** teoretické koncepty – pravidla umění a tvorby; reflexe ostatních vědeckých přístupů v rámci principů umělecké tvorby
- **Filozofie umění (obecná uměnověda):** nejen vizuální, ale i hudební, literární ad. umění – principy a postupy umění; předpoklady jeho vzniku; tvořivost a její principy; sociální podmínky umělecké tvorby

Dějiny umění a umělecká kritika

- Umělecké díla a dvě úrovně jeho vnímání – bylo vytvořeno v minulosti, existuje a působí ovšem v současnosti, bylo vytvořeno pro někoho jiného, působí však i na současného pozorovatele.
- Lze jej tedy sledovat z hlediska 1) tvůrce, anebo 2) vnímatele
- 1) Předmět práce uměleckého kritika
přibližuje se k dílu jako „partner“ umělce a snaží se o poznání „autorova pojetí“. Dle M. Liebermanna je umělecký kritik neúspěšný umělec, který ovšem ví, jak dílo vzniká a tak umělci „radí“, „jak má být zhotoveno
- 2) Předmět práce historika umění
usiluje o porozumění působení hotového díla v dějinných souvislostech – zkoumá dějinný a hodnotový význam uměleckého díla

Příbuzné disciplíny a dějin umění

- Primární dějiny umění (znalectví) → izolace
- Integrální princip dějin umění (systém dalších humanitní věd)
→ rozplynutí v dalších vědách
- „Otevřenost“ dějin umění - historická i uměnovědná disciplína
- Historie
- Sociologie umění
- **Historická antropologie**

Dějiny umění jako disciplinární systém a jejich komplexita

Otevřený systém – viz Niklas Luhman – teorie autoreferenčních sociálních systémů (vnitřní komunikace): neproměňuje se jen „umění“, ale role i uměleckých děl, sběratelů, objednavatelů, instituce atd., zkrátka celá společnost = „*umění v každé době znamená něco odlišného*“ (Max Dvořák)

Dějepis umění zahrnuje více než jen jednostrannou výpověď o vývoji uměleckých forem či osobnostech a „stylech“ umělců

Komplexita dějpisu umění spočívá v tom, že předává uměleckohistorické znalosti ve zcela odlišných oblastech:

- „akademický kontext“
- památková péče,
- muzejnictví
- galerijní práce
- edukace
- turismus

V těchto oblastech „aplikovaných sfér“ se právě odehrává velká část „pohybu“ v oboru – získávání a prostředkování nových poznatků – dějepis umění se stále znovu utváří

= Dějepis umění není do sebe uzavřená „akademická disciplína“; není statický – dynamicky se proměňuje v čase

GEORG G. IGGERS

Dějepisectví ve 20. století

KNIŽNICE
D Ě J I N
A SOUČASNOSTI

Mnohotvárnost dějepisu umění

1) Mezioborové základy:

Teorie umění

Obecné dějiny umění

Ikonologie

Dějiny kultury

Metodologie

2) Oborové disciplíny

Architektura

Sochařství

Malířství

Grafická umění

Fotografie

Užitá umění

Nová média

3) Aplikované přístupy v příbuzných oborech:

Znalectví (umělecký trh a obchod)

Muzeologie

Památková péče

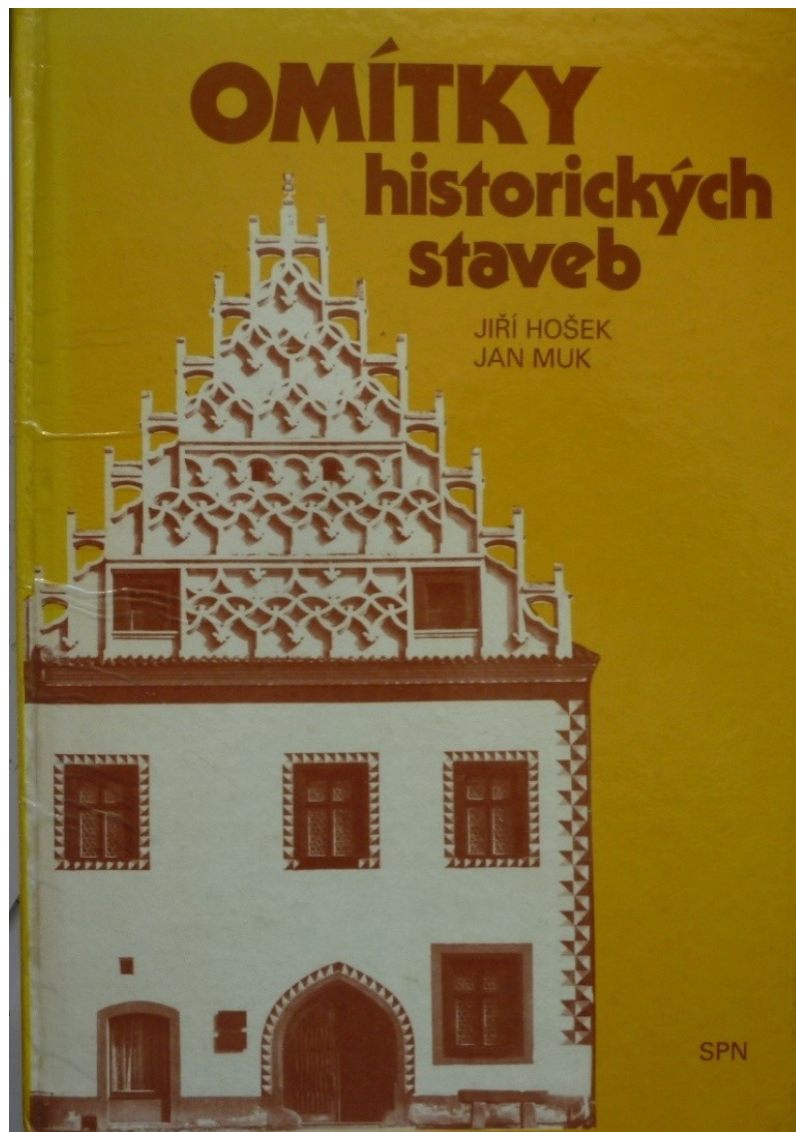
Výstavnictví (galerijní práce, kurátorství)

Zprostředkování umění (animace, edukace)

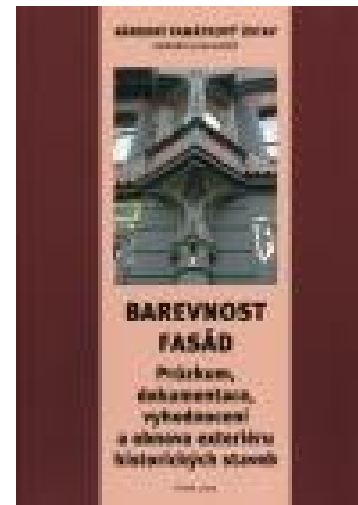
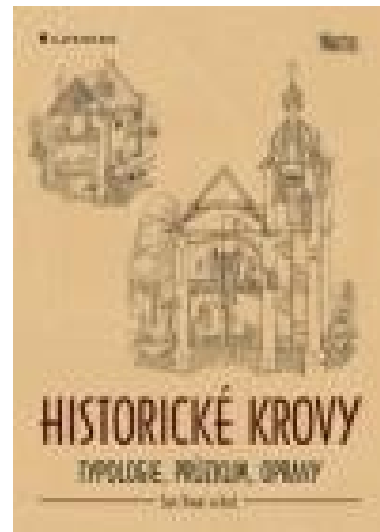
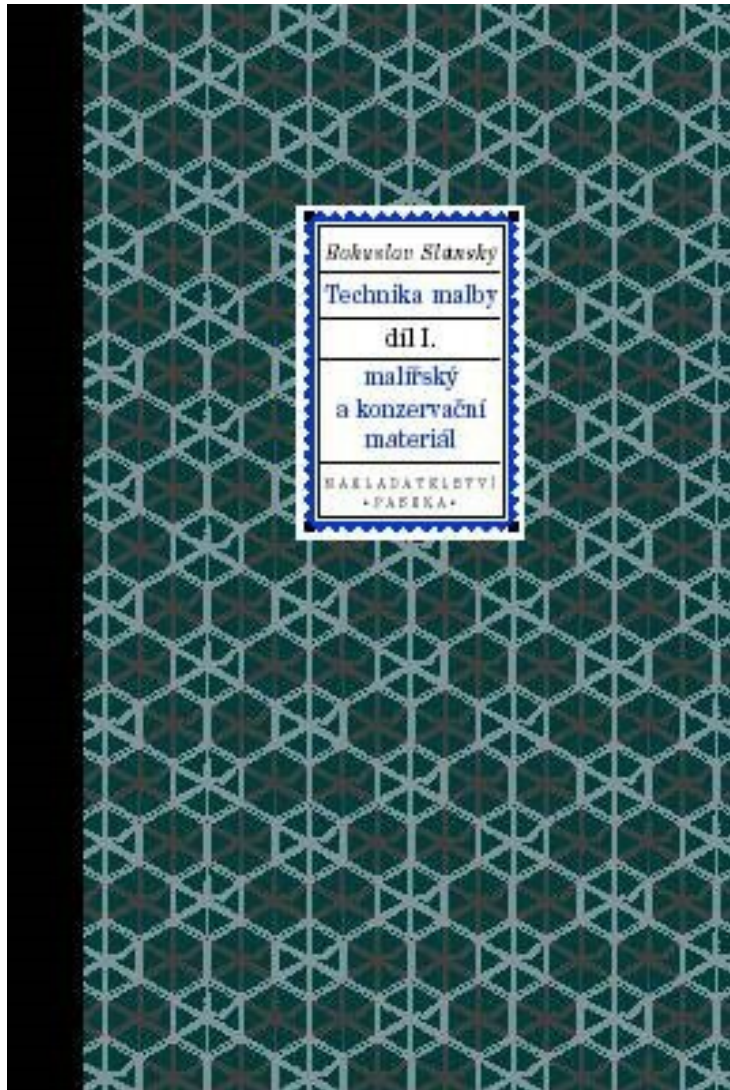

ČESKÉ STŘEDOVĚKÉ KLENBY

VÁCLAV MENCL

„Technologie umění“

Ukotvení disciplíny dějin umění – prehistorie (Historiografie)

- Gaius Plinius St., *Naturalia historia*, *Kapitoly o přírodě* – osobnosti, díla, ale i otázka původu umění
- Giorgio Vasari, *Životopisy* – biografie, koncepce dějin umění a jejich vývoje

Ukotvení disciplíny dějin umění v éře osvícenství

- Do 18. století umění pevně spojeno s kultem či mocensko-symbolickým významem
- Od 18. století se prosadil nový pojem „**uměleckého díla**“ – má svou výtvarnou a uměleckou kvalitu (originalita a význam v historickém a sociálním smyslu)
- zrod výtvarného/vizuálního umění (2. pol. 18. stol. – 19. stol.)
arti del disegno či *beaux arts* - nový systém kresebného, krásného umění
- arts du dessin, zeichende Künste
- Architektura, Sochařství Malba – sestry - otcem je Disegno a matkou Invenzione
- l'arts plastique – bildende Künste – plastic arts – výtvořné/výtvarné umění (M. Tyrš)
- Ad. mediální umění, vizuální umění
- Arts and architecture

Ukotvení disciplíny dějin umění

- Johann Joachim Winckelmann (1717-1768) – *Dějiny umění starověku*, 1764, česky 1986) – dějiny umění jako dějiny nadčasového ideálu, který se cyklicky objevuje. Ideál = styl = „dobré“ umění – vývoj forem k dokonalosti (Egypt – Řecko – Řím)
- Georg Wilhelm Hegel (1770-1831) – umění jako součást civilizace, symbolem světového názoru v historickém vývoji kultury a podílí se na historickém vývoji světového Ducha: 3 zákl. teze: a) estetický transcendentalismus; b) historický determinismus; c) dialektický relativismus
Zákl. otázka – patří umění do oblasti myšlení (Kant, Hegel), anebo do sféry sociální (Schiller)?
- Carl Friedrich von Rumohr (1785-1842) – úsilí o novou disciplínu dějin umění, reakce proti osvícenskému pojetí esteticko-dogmatického akademismu - umělecké dílo neobsahuje žádnou „ideu“, je aktivní součástí sociálního a náboženského života; základem je znalectví – dílo jako *primární pramen*, prameny archivní – *sekundární prameny* (kritika pramenů)

Carl Friedrich von Rumohr
(1785-1843),
1802

*„Umělecké dílo lze lépe prožít,
jestliže objasníme všechny
okolnosti z nichž a za nichž
vzniklo“*

Ukotvení disciplíny dějin umění v 19. století

- Tradice Rumohra - spojit historické hledisko zkoumání uměleckých děl s dílčími estetickými stanovisky:
Carl Schnaase, Heinrich Wölfflin, Vídeňská škola dějin umění (Alois Riegl)
- Moritz Thausing – 1873 přednáška *Postavení dějin umění jako vědy*
- 1. mezinárodní kongres dějin umění ve Vídni
(Témata: muzea, konzervace a restaurování, výuka dějin umění, edice (*Regesten, Reperotirum*), fotografie a reprodukce – odlitky
- Vymezení dějin umění proti příbuzným vědám: estetice, klasické archeologii a historii.

Přihlášení se k historické podstatě dějin umění – nejde o teoretickou, ale praktickou, empirickou disciplínu, vycházející z faktů – od počátku spojeno především s praktickou činností (znalctví, sběratelství, muzejnictví, památková péče)

Dějiny umění – vymezení disciplíny

- Předmět
- Metody
- Terminologie
- Technické postupy
- „Instituce“

Úkoly a vlastnosti historika umění

- Popis a analýza uměleckých forem
- Historické zařazení
- Nalezení/formulování významu

- Znat řemeslo a metodiku oboru – znát své předchůdce a oblast své vědy (diskurz)
- Znat ikonografii
- Všeobecný kulturní přehled, znalost dějin společenských, kulturních i dějin idejí
- Jazykové znalosti
- „Historické řemeslo“ (PVH)

vademecum

POMOČNÝCH
VĚD
HISTORICKÝCH

IVAN HLAVÁČEK
JAROSLAV KAŠPAR
ROSTISLAV NOVÝ

Tři „typy“ historiků umění

- Znalecký (kdo, co, jak, kdy)
- Vysvětlující (dílo v kontextu – biografie, styl a doba)
- Porozumívající („historická rekonstrukce“ – dílo vzniklo v jiné době, které musíme porozumět) – neřeší „jak“, ale „proč“

Tři „osamocené“ pohledy (osobnosti) historika umění

- 1) Divák – běžný pozorovatel a prvotní interpret – je si svého odstupu vědom
- 2) Systematický sběr všech informací o díle, srovnání s jinými díly – vědecká kritika; výsledek: publikace
- 3) Interpretace díla – historik umění jako moderátor; výsledek: publikace, přednáška

M. Baxandall: Jestliže všechny informace, které divákovi předložíme nezprostředkují přesnější pohled na obrazové kvality a význam díla, naše práce byla potom zbytečná:

Dějiny umění

Dějiny umění – časové vymezení

Karolinské umění cca 800 - současnost

a) časově

Počátky umění – archeologie

Antické umění – klasická archeologie

Starokřesťanské umění, byzantské umění –
starokřesťanská archeologie, byzantologie

karolinské umění-gotické umění – dějiny umění středověku (součást medievistiky)

16. – 18. století – raný novověk

19., 20. století – novověk, nejnovější dějiny

Současnost – Zeitgeschichte

b) chronologicky

V italštině

14. století = trecento

15. století = quattrocento

16. století = cinquecento

17. století = seicento

18. století = settecento

Ve francouzštině (*Anci me R gime*)

17. století = epoque classique / klasicismus

ve st . Evropě doba baroka

18. století = epoque lumier / neoklasicismus

ve st . Evropě klasicismus

c) Datování podle vlády panovníků – zejména pro u it  umění

d) Termíny ante quem, post quem

Dějiny umění – prostorové vymezení

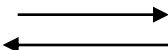
Umění **evropské**

+ ve 20. století umění mimoevropské, zejména **severoamerické**

Pojmy:

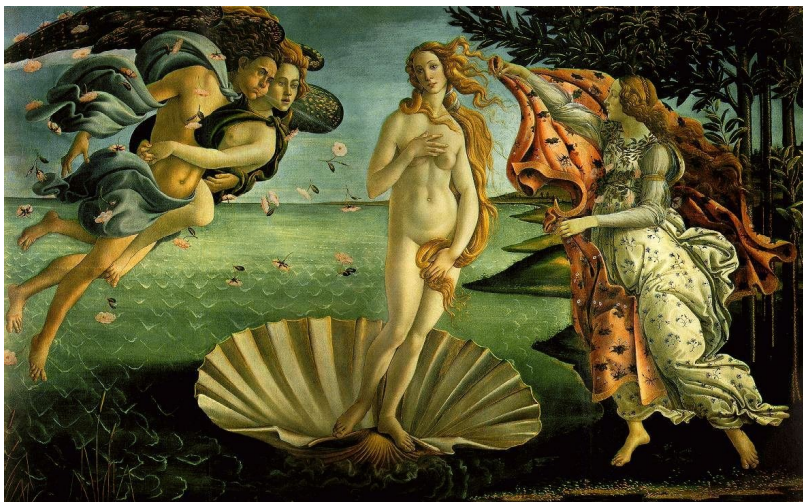
Škola – př. škola florentská x benátská, škola Fontainebleau

„**Kunstlandschaft**“ – př. Dolní Rakousko, Vídeň + Morava

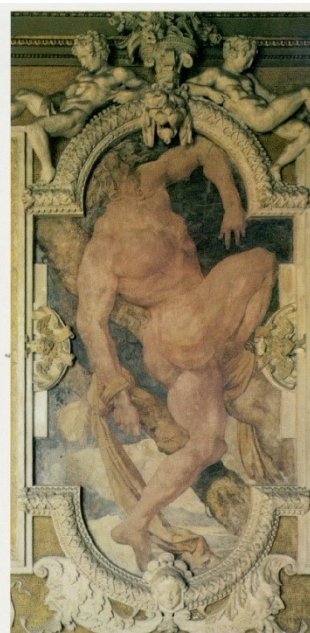
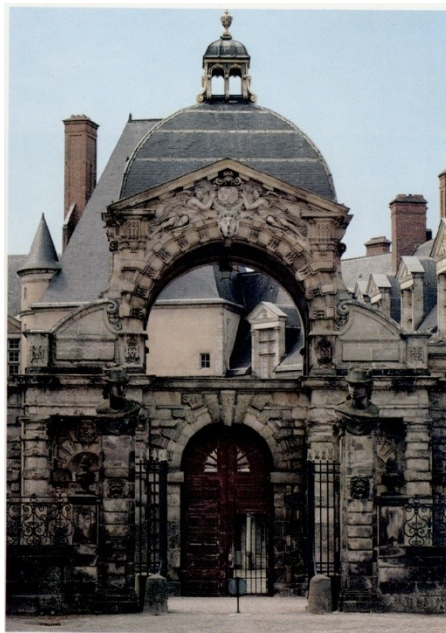
Centrum **provincie**

Škola

– př. škola florentská x benátská

-škola Fontainebleau

„Kunstlandschaft“

– př. Dolní Rakousko, Vídeň + Morava

Základní odvětví umělecké tvorby:

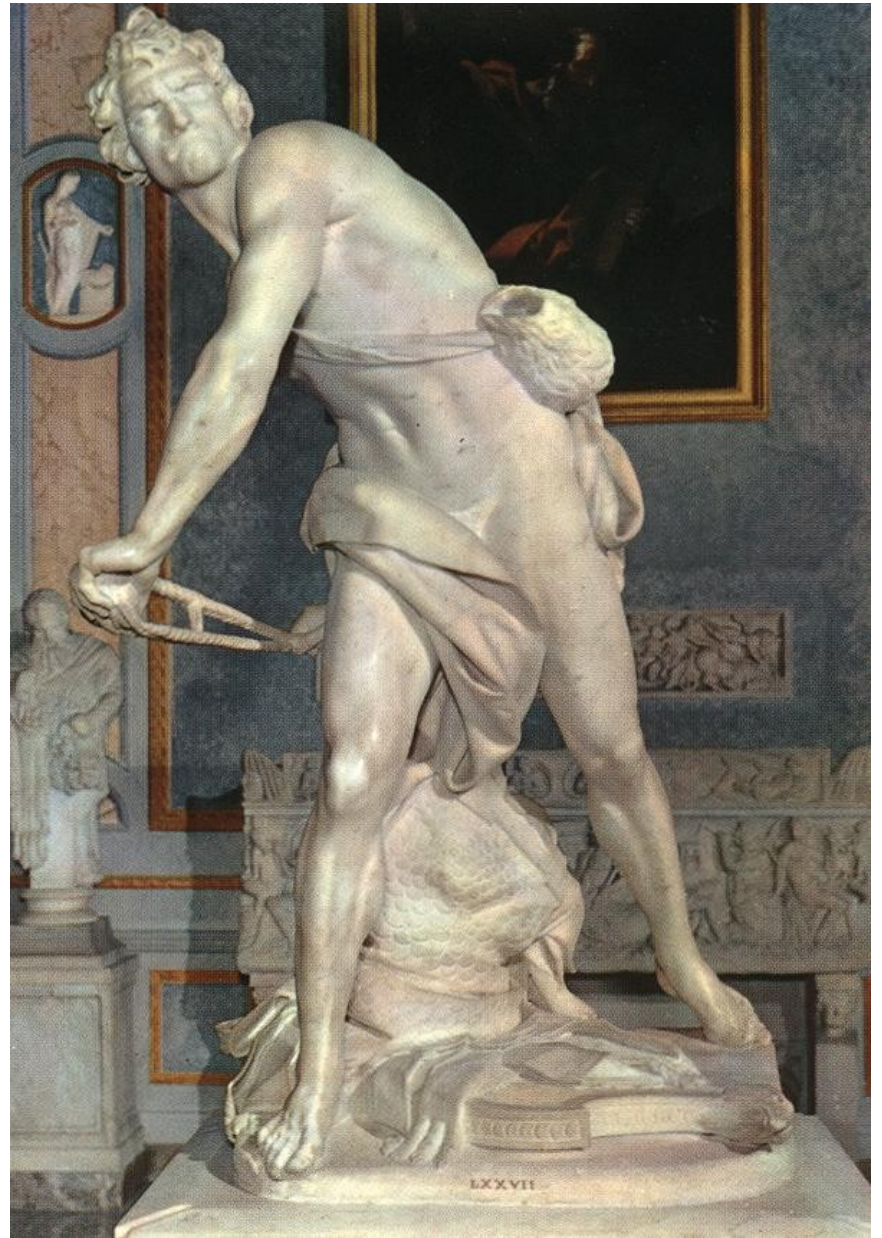
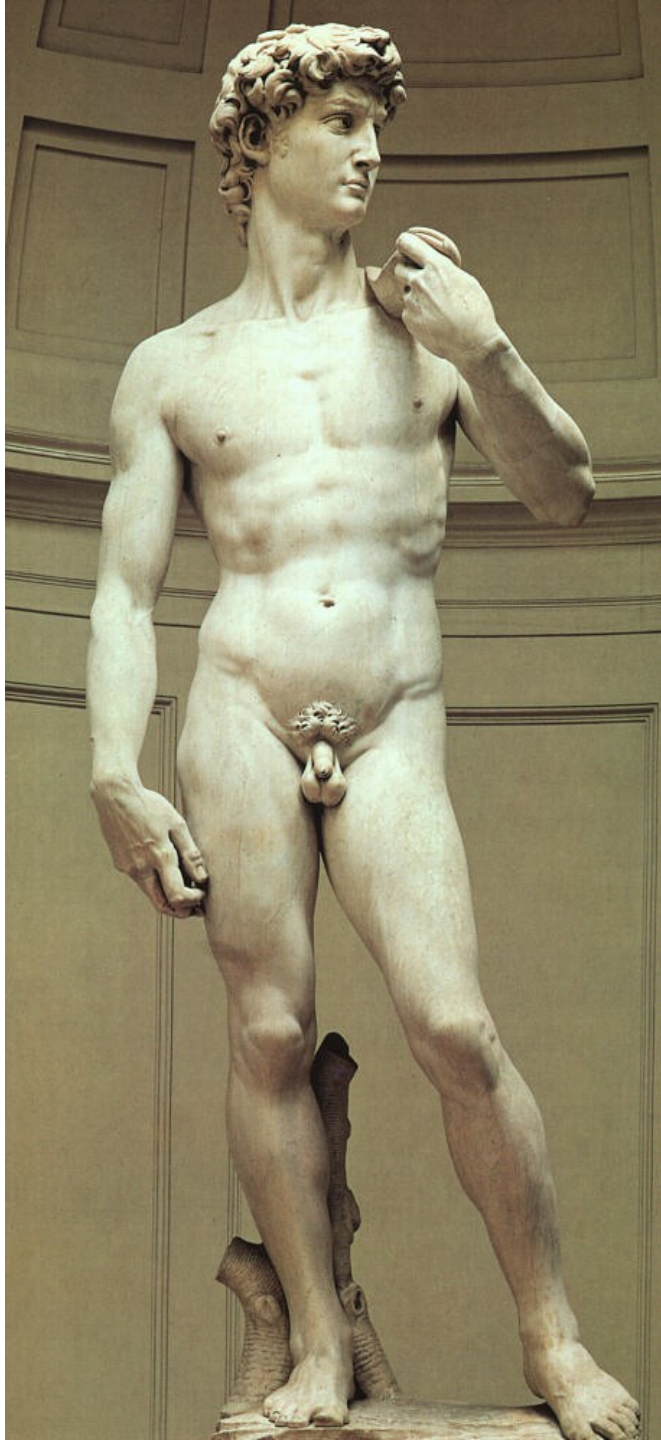
- architektura, včetně urbanismu a zahradní architektury
- sochařství, včetně architektonické plastiky, medailérství apod.
- malířství – nástěnné, deskové, knižní malba
- ornament a užitá umění – design
- kresba a grafika
- fotografie
- nová média (instalace, intermédiá, koncept ad.)

Architektura

Sochařství

Malířství

Užité umění

**„Bel composto“
(„Gesamtkunstwerk“)**

Zahradní tvorba

Medaille

Kresba

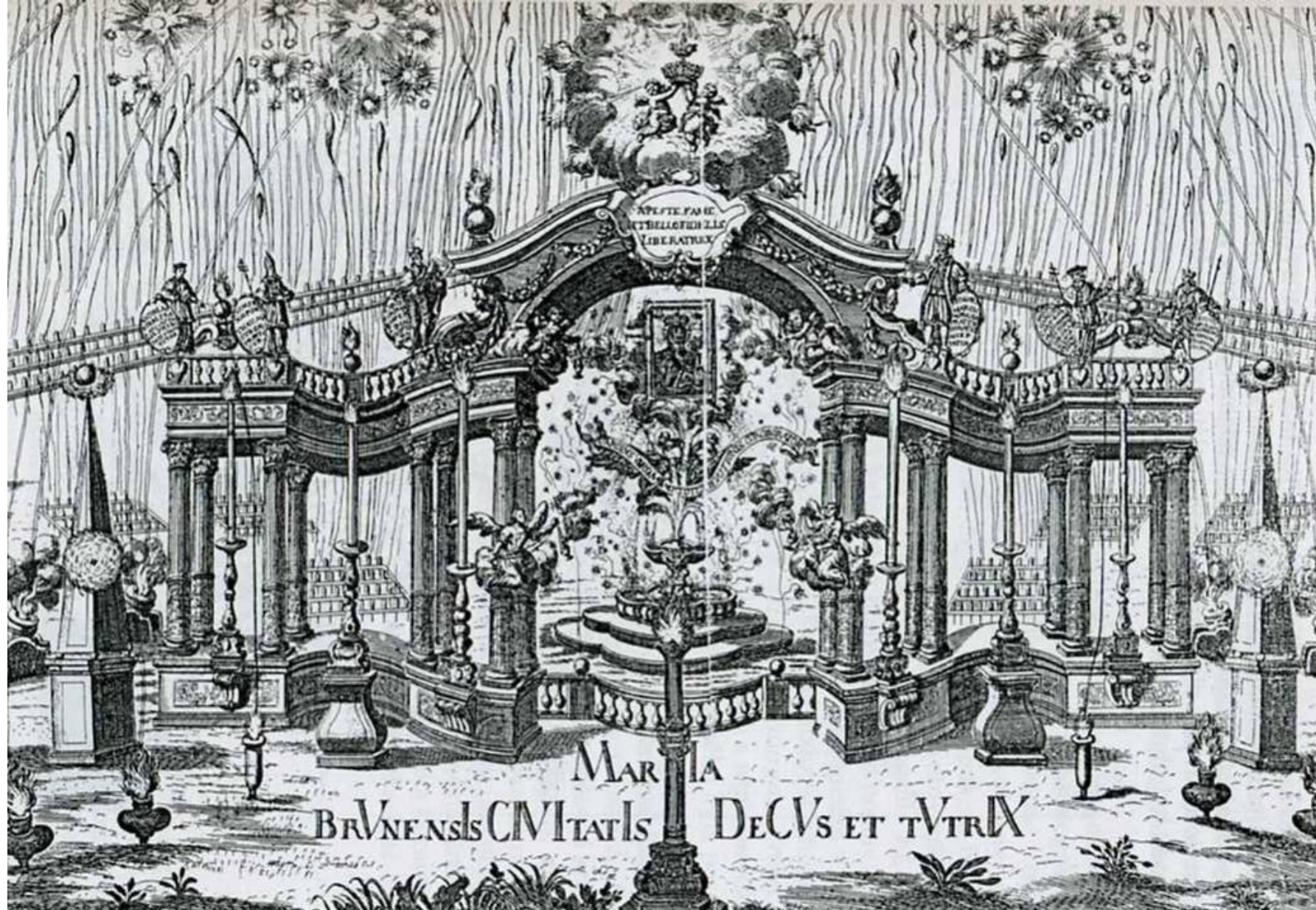

Grafika

Knižní malba

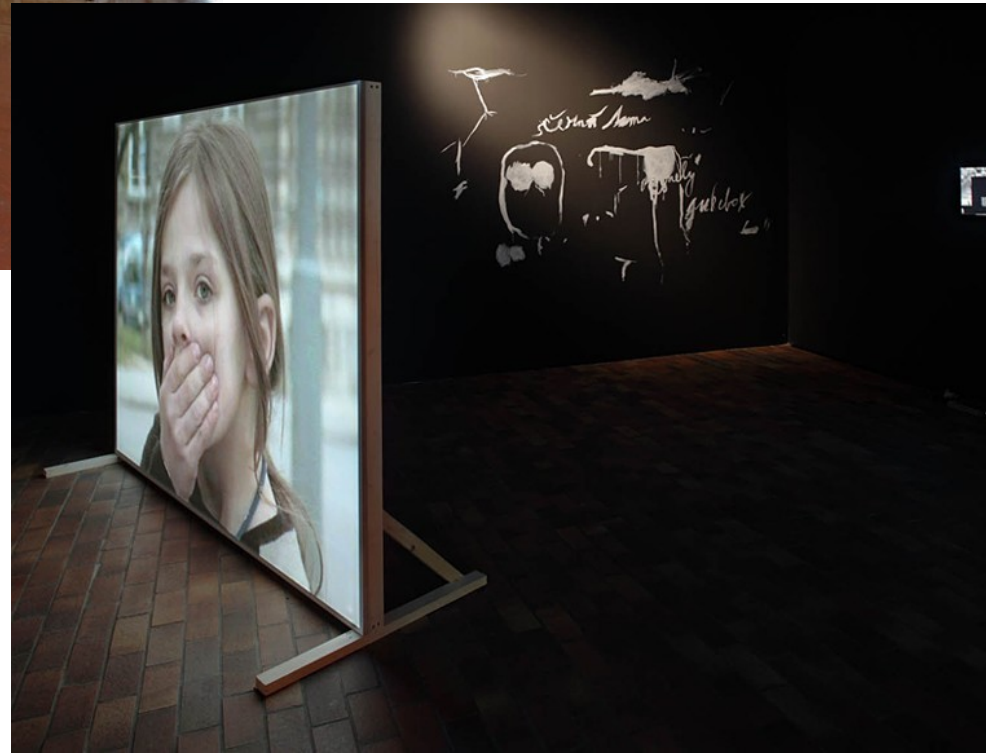
F. A. Mayer podle předlohy F. A. Barana,
Slavnostní iluminace na závěr korunování milostného obrazu P. Marie Svatotomášké
v Brně 13. 5. 1736

Cena Jindřicha Chaloupeckého – 2011: nominovaný Filip Cenek

Hans Belting, *Konec dějin umění*,
1983/1993, česky 2000

Konec jedné „tradiční“ éry – tradiční metody pro výklad starého (evropského) umění nejsou vhodné pro interpretaci moderního umění

Hans Belting

KONEC
DĚJIN
UMĚNÍ

SOUVISLOSTI

Kateřina Ťed, KaŤdej pes, jin ves, Nov Líšeň (2007)

K. Ťed zaslala podle adrese získaného ze zvonků tisícovce rodin z brněnského sdliŤt Nov Líšeň koŤile s motivy vytvořenými podle barevných fasád paneláků, ve kterých bydlí. Jako adresáty a odesilatele uváděla jednotliv obyvatele sdliŤt, čímŤ vytvořila dvojice navzájem neznámých lid. VŤichni adresáti poté dostali pozvání na vernisŤ v Moravsk galerii v Brně.

Uměleckohistorické instituce

Kdo, kdy a za jakých podmínek rozhoduje, zda se jedná o umělecké dílo?

Lidové umění

Technika, průmysl

